

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Erasmus+

Fișă de resurse

Empatia și neuroștiința (1): "neuronii oglindă "

Trunchiul modulului / D

Jean Loup Lenoir
IFRASS Toulouse France

1 - Tematica abordată

Tema discutată aici este **Empatia și neuroștiința: "neuronii oglindă"**.

Scopul acestei fișe resurse va fi acela de a lămuri:

- pe de o parte, problema empatiei din punctul de vedere al funcționării neurologice, cognitive și subiective a cursantului;
- pe de altă parte, să răspundă la întrebarea locului special pe care considerentele științifice privind empatia le pot lua în activitatea de însoțire educațională și pedagogică a elevilor care prezintă Cerințe Educaționale Specifice.

După cum vom vedea, noile considerații introduse de neuroștiință pot **modifica reprezentările noastre cu privire la ceea ce permite empatia din punct de vedere pedagogic și de învățare, împingând astfel implementarea unor dispozitive pedagogice specifice.**

Empatia și neuroștiințe

De mai bine de 30 de ani, empatia a fost în centrul activității multor neurologi. Empatia, această *"capacitate a subiectului de a se identifica cu celălalt și de a simți ceea ce simte" și de a "recunoaște în celălalt posibilă versiune a lui însuși"* (O. Zanna, 2015) Într-adevăr, aceasta se referă la un set de dimensiuni complexe care interacționează în moduri mai puțin complexe și apar probleme majore de înțelegere a funcționării umane aici atât pentru cercetători, cât și pentru profesioniștii din domeniu. În special cu privire la **ceea ce constituie, pe de o parte, procesele de învățare și, pe de altă parte, relația de învățare.**

Empatia ne învață atât asupra subiectului cognitiv, afectiv și emoțional, dar, de asemenea, cu privire la relația dintre aceste trei dimensiuni psihice complexe și co-dependente, co-influente. Empatia și subliniază necesitatea de a lega aceste niveluri diferite de funcționare atunci când contribuim la învățare și dobândirea de cunoștințe și abilități (relaționarea și socializarea individului).

Ce este empatia din punctul de vedere al funcționării creierului și a neuronului? Există modele specifice de gândire, "structuri neurale" specifice funcției empatice? La acest nivel, unele răspunsuri avansate de către neurologi (inclusiv „neuroștiințe cognitive” și „Neurobiologie interpersonală”) am un interes special: posibila existență a unor neuroni specifice, care permit capacitatea empatică - a „neuronilor oglindă” și „Neuronii empatici”.

Empatia și neuronii oglindă

Pentru a înțelege ce sunt acești "neuroni oglindă", să luăm un exemplu simplu și să ne imaginăm că un individ face o acțiune - de exemplu, apucând un obiect. Atunci când această persoană efectuează această acțiune, știm că neuronii motori care îi corespund sunt activi în creierul său. Știm, de asemenea, că acești aceiași neuroni motori se vor activa cu aceeași intensitate atunci când **acest individ este mulțumit să se gândească la aceeași acțiune**. La punctul în care este imposibil să se facă diferențierea de imagistica creierului dacă activarea neuronilor este **produsă numai prin acțiune sau gândire** (Rizzolati, C., Sinigaglia, C., 2007).

Ei bine, munca lui Rizzolati va arata ca aceasta proprietate deja uimitoare a funcției creierului este chiar mai surprinzătoare decât imaginați cercetătorii. Într-adevăr, **nu numai neuronii motorici solicitați de o acțiune sunt activate de simplul fapt al gândirii de a efectua această acțiune** (deși subiectul rămâne pasiv în aparență), **dar acești aceiași neuroni motorici se vor activa, de asemenea, atunci când individul observă un alt individ care efectuează aceeași acțiune, ca și cum el ar fi efectuat acțiunea însuși**.

Acești neuroni sunt numiți astfel neuroni oglindă, deoarece subiectul proiectează acționând prin a se vedea prin cealaltă oglindă. O modalitate de identificare pe care Rizzolati o definește ca un fenomen de rezonanță.

O echipă de psihologi de cercetare germană și canadiană (Lindner, Echterhoff, Davidson, & Brand, 2010) au arătat chiar că atunci când punem sub semnul întrebării subiecții care au observat o acțiune efectuată de un altul, ei pot crede sub efectul rezonanței a făcut-o singură.

Lucrarea lui G. Rizzolati permite astfel inițial demonstrarea importanței fenomenului de imitare și identificare în funcționarea subiectului, în special din punctul de vedere al structurării sale neuronale și, prin urmare, cognitiv. Cu această noțiune de rezonanță ajungem aici la concluziile lucrărilor multor psihologi pentru care anumite evenimente legate de imaginar pot avea, din punct de vedere al funcționării psihice, atât de multă greutate ca evenimentele care au trăit în realitate (Freud, 1905) . Sau că subiectul este construit în sine din identificarea cu Altul ("etapa oglindă" a lui H. Wallon, 1931 și J. Lacan, 1936) și că funcționarea sa psihică și funcționarea lui alții sunt strâns legați într-o mișcare dialectică (Hegel, 1807) - ceea ce psihiatrii, de exemplu, identifică prin studiul "transitivității" (C. Wernicke, 1900).

Oglinda emoțională și emoțională

La acest nivel, este important să ne amintim că neuronii oglindă privesc emoțiile în același mod. Într-adevăr, atunci când un individ percepe o emoție în celălalt, el este capabil să simtă mai mult sau mai puțin puternic (în funcție de gradul de implicare și identificare cu situația) prin **rezonanța emoțională**.

2/ Context

Suntem într-o clasă (școală primară sau secundară) unde un student are handicap psihologic. Confruntat cu o nouă activitate pedagogică pe care nu o cunoaște, acest elev are probleme. Noutatea situației poate pune elevul într-o situație de anxietate față de instrucțiunile de a efectua o astfel de acțiune sau o astfel de acțiune.

Aici, bazându-se pe constatarea neuroștiințelor că **o situație observată la același nivel cognitiv și neuronal ca o acțiune efectuată**, profesorul poate crea un dispozitiv de lucru **care să solicite fenomenul de rezonanță cognitivă**. De exemplu, cursanții sunt în grupuri, iar elevii care nu stăpânesc exercițiul observă că un elev care a dobândit această abilitate îndeplinește sarcina explicând abordarea sa (formularea și activitatea de transmisie care tocmai au întărit ultima achiziție).

3/ Finalitate

Această fișă trebuie să fie atașată la trunchiul D ca modul Definiție. Este o chestiune de a defini aici despre ce vorbim atunci când vorbim despre empatie ca o resursă în procesul de învățare. Este o chestiune de a oferi profesorului resursele care să îi permită să modifice reprezentările sale cu privire la ceea ce permite empatia din punctul de vedere al predării și uceniciei și, astfel, să impulsioneze implementarea dispozitivelor educaționale inovatoare.

4/ Limite

Limita care trebuie luată în considerare aici este aceea că, așa cum subliniază neurologii, mecanismul de rezonanță nu poate funcționa decât într-un context relațional precis, unde o comunicare benevolă este combinată și un loc anume este pus în chestiunea emoțională și afectivă.

Complexitatea suportului se datorează faptului că aceste niveluri diferite trebuie luate în considerare și mobilizate în timpul construirii de dispozitive educaționale adaptate care favorizează fenomenul de rezonanță cognitivă. Ceea ce necesită adoptarea unei abordări care să permită luarea în considerare a subiectului în globalizare (abordarea "bio-psiho-socială", Mauss): neuronii sunt cu siguranță rodul unui potențial genetic, însă exprimarea acestui potențial necesită pe de o parte, interacțiunile subiectului cu mediul său familial, social și cultural, dar și, pe de altă parte, o colorare afectivă și emoțională a acestor interacțiuni și experiențe de către subiectul însuși.

5/ Perspective

Pentru a depăși aceste limitări, profesorul va putea să se bazeze pe lucrările recente pe așa numitele neuroni "empatici" și pe legătura lor dură cu structurarea relațiilor sociale ale individului (a se vedea în acest caz fișa de resurse **"Empatia și neuroștiințele (2): "neuronii empatici" "**).

Pentru a promova mecanismul de rezonanță prin implementarea dispozitivelor educaționale care promovează o comunicare benevolă și face loc sentimentelor emoționale, profesorul sau îngrijitorul se pot baza pe abordarea numită "comunicare non-violentă" (**A se vedea în acest caz fișa resurse: "empatie și comunicare "**).

Pentru a se gândi la dispozitivele pedagogice care favorizează fenomenul de rezonanță, profesorul sau persoana însoțitoare se pot baza pe o foaie pedagogică specifică (de exemplu o foaie pedagogică: **"învățarea în grup prin observație"**).